

Национален институт на правосъдието
"Повишаване капацитета на съдебната система и обучение по Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи в Националния институт на правосъдието"
Договор № 93-00-42/20.02.2013 НФМ 2009-2014

ДЕЛО BANNIKOVA срещу РУСИЯ, жалба № 18757/06

Решение на Първо отделение от 4 ноември 2010 г.

чл.6 § 1 - справедлив съдебен процес - няма нарушение

Общественият интерес не може да оправдава използването на доказателства, получени в резултат от полицейско подбудителство.

Справедливият процес изисква националните съдилища да предприемат необходимите стъпки, за да разкрият истината и да отстранят съмненията за това дали престъплението е извършено поради склоняване от *агент-провокактор*.

В периода между 23 и 27 януари 2005 г. жалбоподателката, в поредица от телефонни разговори с S., се договарят, че той ще я снабди с канабис, който тя след това ще продаде. Тези телефонни разговори са записани от Федералната служба за сигурност („ФСБ“).

На 28 януари 2005 г. S. донася канабиса на жалбоподателката. Тя го смесва с канабиса, който вече има у дома си, и го опакова в три отделни найлонови торбички, а след това ги увива заедно в един пакет.

На същия ден изпълняващият длъжността началник на Регионалното управление на ФСБ в Курск разрешава операция под прикритие под формата на доверителна покупка. На следващия ден агентът на ФСБ под прикритие В., в качеството на купувач, се среща с жалбоподателката и купува от нея 4 408 г канабис. При покупката са използвани банкноти, маркирани със специално вещество. Също така ФСБ прави видео- и аудиозапис на доверителната покупка. След сделката жалбоподателката е арестувана, а белязаните пари са намерени в нея. След това е претърсен и домът ѝ, където тя предава и друга торба с канабис с тегло 28,6 г.

На 24 ноември 2005 г. Ленински окръжен съд на Курск разглежда делото. Жалбоподателката се признава за виновна в това, че е съдейства на В. да се сдобие с канабис, но твърди, че тя е подбудена от В. да извърши престъплението и че тя не би го извършила без неговата намеса.

Жалбоподателката обжалва, опирайки се, *inter alia*, на решаващата роля на подбудителството за извършване на престъплението и на невъзможността за достъп до

доказателствата от разследването. Тя твърди, по-специално, че съществували записи на нейни телефонни разговори с агенти на ФСБ преди доверителната покупка и иска Т., агент на ФСБ, който уж участвал в телефонното подслушване, да бъде призован като свидетел. Тя също така обжалва това, че съдът не е разгледал видео- и аудиозаписите от доверителната покупка.

На 24 януари 2006 г. Окръжният съд на Курск не уважава жалбата на жалбоподателката. Съдът отхвърля довода на жалбоподателката относно подбудителство от страна на държавни служители на основание, че нейното участие в продажбата на наркотици на 29 януари 2005 г. е установено въз основа на множество доказателства и то не е отречено от нея.

ПРАВОТО

Жалбоподателката се оплаква от нарушение на чл. 6 § 1 от Конвенцията, поради това, че е осъдена за престъпление, свързано с наркотици, което тя извършва само защото е подбудена да го направи от *агент-провокактор*.

1. По принцип Съдът признава, че увеличаването на организираната престъпност налага подходящи мерки, които да бъдат предприети. Независимо от това, той последователно потвърждава, че правото на справедлив съдебен процес, част от което е изискването за добро правораздаване, въпреки това се прилага към всички видове престъпления, от най-обикновените до най-сложните. Правото на справедлив процес заема толкова значимо място в едно демократично общество, че не може да бъде принесено в жертва в името на целесъобразността.

2. В конкретния контекст на начините за разследване, използвани в борбата с трафика на наркотици и корупцията, отдавна поддържано становище на Съда е, че общественият интерес не може да оправдава използването на доказателства, получени в резултат от полицейско подбудителство, тъй като така обвиняемият може да бъде изложен на риска да бъде окончателно лишен от справедлив съдебен процес от самото начало.

3. В своята обширна съдебна практика по този въпрос Съдът развива концепцията за инсценировка, при която се нарушава член 6 § 1 от Конвенцията, като я разграничава от използването на законните в наказателни разследвания методи за работа под прикритие. Той приема, че докато използването на специални разузнавателни методи – по-специално работата под прикритие – не може само по себе си да нарушава правото на справедлив съдебен процес, рискът от полицейско подбудителство, произтичащ от тези методи, означава, че тяхното използване трябва да подлежи на ясни ограничения.

4. Когато се изправи пред твърдение за подбудителство, Съдът следва да се опита, като първа стъпка, да установи дали престъплението щеше да бъде извършено без намесата на властите. Дефиницията на подбудителство, дадена от Съда по делото *Ramanauskas*, гласи следното:

„Полицейско подбудителство е налице, когато участващите служители – независимо дали са от силите за сигурност или са лица, действащи по техни указания – не се ограничават само до разследване на престъпна дейност по същество пасивно, а въздействат върху субекта така, че го склоняват да извърши престъпление, което иначе не би било извършено, за да направят възможно да

се установи престъплението, тоест да осигурят доказателства и да започне наказателно преследване ...“

5. При вземането на решение дали разследването е било „по същество пасивно“, Съдът следва да разгледа причините, лежащи в основата на операцията под прикритие и на поведението на извършилите я служби. Съдът се опира на това дали е имало обективни подозрения, че жалбоподателят е участвал в престъпна дейност или е предразположен към извършване на престъпление.

6. В допълнение към горепосоченото, следното може, в зависимост от обстоятелствата по всеки конкретен случай, също да бъде считано за показателно за предишна престъпна дейност или намерение: демонстрирано познаване от страна на жалбоподателя на действащите цени за наркотици и възможността за получаване на наркотици в кратък срок, както и печалбата, която жалбоподателят е получил от сделката.

7. Тясно свързан с критерия за обективни подозрения е въпросът за момента, в който властите поставят началото на операция под прикритие, т.е. дали агентите под прикритие просто „се присъединяват“ към престъпните деяния или ги провокират.

8. Този критерий е използван в редица дела, при които полицията се включва едва след като частно лице – особено важно е, че не полицейски сътрудник или информатор – се обърне към нея с информация, според която жалбоподателят вече е започнал престъпното деяние.

9. При очертаване на границата между законната инфилтрация на агент под прикритие и подбуждането към престъпление, Съдът следва да разгледа въпроса дали жалбоподателят е бил подложен на натиск за извършване на престъплението. Приема се отклоняване от пасивното отношение от страна на разследващите органи да се свързва с такова поведение, като подемане на инициатива за установяване на контакт с жалбоподателя, подновяване на офертата въпреки първоначалния му отказ, настойчиво подтикване, завишаване на цената над средната или предизвикване на състрадание у жалбоподателя със споменаването на симптоми на абстиненция.

10. Когато прилага горните критерии, Съдът прехвърля тежестта на доказване върху властите. За тази цел той постановява, че „прокуратурата трябва да докаже, че не е имало подбудителство, при условие че твърденията на ответника не са напълно неправдоподобни“.

11. При проверката на процедурата, следвана от националните съдилища, Съдът взема предвид потенциалния резултат от уважено възражение за подбудителство.

12. Като отправна точка, Съдът трябва да е убеден в капацитета на националните съдилища да се справят с такова оплакване по начин, съвместим с правото на справедлив съдебен процес. Поради това следва да се провери дали аргументирано оплакване за подбудителство представлява защита по същество съгласно националното законодателство, дава основание за изключване на доказателства или води до подобни последици.

13. Каквато и процедура да следват националните съдилища, Съдът изисква тя да бъде състезателна, задълбочена, изчерпателна и убедителна по въпроса за инсценировката.

14. Въпросите, които следва да бъдат разгледани от съдебния орган при възражение за подбудителство, са изложени по делото *Ramanauskas*:

„71. Съдът отбелязва, че по време на производството жалбоподателят твърди, че е подведен да извърши престъплението. Съответно, националните власти и съдилища е следвало най-малкото да предприемат обстойно проучване ... за това дали [прокуратурата] е подбудила извършването на престъпно деяние или не. За тази цел, те е трябвало да установят по-специално причините, поради които операцията е проведена, степента на участието на полицията в престъплението и естеството на каквото и да е подбудителство или натиск, на които жалбоподателят е бил подложен ... Жалбоподателят е следвало да има възможност да изложи тезата си по всяка една от тези точки.“

15. Съдът, макар да признава, че правото на справедлив съдебен процес по член 6 включва право на разкриване на всички съществени доказателства, с които разполага прокуратурата, както в полза, така и против обвиняемия, въпреки това приема, че правото на изцяло състезателна процедура може да бъде ограничено, когато това е строго необходимо с оглед сериозен насрещен обществен интерес, като национална сигурност, необходимост от опазване в тайна на някои полицейски методи на разследване или за защита на основните права на друго лице. Няма да има справедлив съдебен процес обаче, освен ако всички затруднения, причинени на ответника чрез ограничаване на правата му, не са компенсирани в достатъчна степен от процедурите, следвани от съдебните власти.

16. По същите причини Съдът по принцип изисква агенти под прикритие и други свидетели, които биха могли да свидетелстват по въпроса за подбудителството, да бъдат изслушвани в съда и да бъдат подлагани на кръстосан разпит от защитата или поне да бъдат посочвани подробни причини за отказа това да се направи.

17. Както следва от общите принципи, изложени по-горе, първият въпрос, който следва да бъде разгледан от Съда, когато се изправи пред възражение за инсценировка, е дали правителствените агенти, осъществяващи дейност под прикритие, са спазили границите на „по същество пасивно“ поведение или са преминали отвъд тях, действайки като *агент-провокатори*.

18. Съдът отбелязва, че жалбоподателката започва да организира въпросната продажба през септември 2004 г., според твърденията чрез някой си Владимир, който иска от нея да му продаде големи количества канабис и не я оставя на мира с тази сделка. До 28 януари 2005 г. жалбоподателката подготвя продажбата, действайки като посредник между доставчика S. и Владимир. Според собствените показания на жалбоподателката в съда, първата ѝ среща с агента на ФСБ под прикритие В. се състои на 29 януари 2005 г., непосредствено преди доверителната покупка. На този етап ФСБ вече притежават записи на нейни разговори с S., които се провеждат между 23 и 27 януари 2005 г. и се отнасят до подготвящата се в този момент продажба на наркотици. От така изложените данни следва, че агентът В. от ФСБ се включва в сделката след като тя вече е в ход. Следователно що се отнася до ролята на В., извън всякакво съмнение е, че той по-скоро просто „се е присъединил“ към престъпните действия, отколкото да ги провокира.

19. В светлината на горното, Съдът ще трябва да пристъпи към втория етап на своята оценка и да провери дали жалбоподателката е била в състояние да повдигне ефективно

въпроса за подбудителство във вътрешното производство, както и да оцени начина, по който националният съд е процедурал с нейното твърдение.

20. Съдът подчертава, че за да бъде едно такова възражение третирано по ефективен начин, съдът е трябвало да установи в състезателно производство причините, поради които операцията е проведена, степента на участие на полицията в престъплението и естеството на каквото и да е подбудителство или натиск, на който жалбоподателката е била подложена.

21. По-нататък Съдът отбелязва, че агент В. на ФСБ е призован и подложен на кръстосан разпит по време на съдебното заседание и че жалбоподателката е имала възможност да отправи въпроси към него относно самоличността на Владимир и предполагаемата му роля като информатор на ФСБ или като *агент-провокактор*. Никаква такава връзка – дори действителното съществуване на такъв човек – не е била установена в резултат от това.

22. В светлината на гореизложеното, Съдът счита, че възражението на жалбоподателката за подбудителство е било адекватно адресирано от страна на националните съдилища, които са предприели необходимите стъпки, за да разкрият истината и да се отстранят съмненията за това дали жалбоподателката е извършила престъплението поради склоняване от *агент-провокактор*. По този начин решението, че не е имало инсценировка, се основава на мотивирана оценка на доказателства, които са релевантни и достатъчни.

23. Като взе предвид обхвата на съдебния преглед на възражението на жалбоподателката за подбудителство, Съдът счита, че съдебният процес на жалбоподателката е съвместим с понятието за справедливост, изисквана по член 6 от Конвенцията.

24. Съответно не е налице нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията.